

előbbinek mindenütt, még az új anyag nyújtása előtt is van helye; a rendszerezés túlságba vitelétől — s szerző úgy látszik a rendszerezésnek pártját fogja, mert még az ismereteknek tudományos rendszerbe való foglalásáról is szól — jó ovakodni, mert a természettudományi és általában az oktatás eredménytelenségének gyakran ez az oka. A földrajzi tanításnak az elemi, de még a középiskolákban is, nem főcélja a fogalmak rendszere, hanem az, hogy a tanulónak az egyes tárgyalt vidékekről (nem politikai részekről!) s azoknak kapcsolatáról világos, élénk képe legyen.

A II., gyakorlati részbe nem kívánok mélyebben belebocsátkozni, egyrészt mert magamnak nem volt alkalmam e tananyaggal gyakorlatilag bántani, másrészt, mert a praxisban az egyéni véleménynek sokkal tágabb tere nyílik, mint az elméletnél. Nézzük azonban, hogy a szerző itt, az egyes próbaleckékénél hogyan alkalmazza az I. részben oly melegen felkarolt elveket és tanácsokat? Ismételt olvasás után is csak azt mondhatja az ember, hogy vajmi gyéren! Úgy látszik a theoria és praxis egymáshoz való viszonyát illetőleg feltétlen híve Goethenek, kit az I. részben citál is. Igen mostoha sorsra jutott az öntevékenység elve. Beszélgető formában vannak ugyan tartva a próbaleckék, de a tanulónak egyes rövid mondásaitól eltekintve, jóformán csak a tanító beszél és — tölti tölesérral fejökbe a sok tudományt, precíze megfogalmazva nekik a meghatározásokat, a helyett, hogy ők maguk csinálnák meg. Ilyenkor be kell érni a kevésbé exakt definitiókkal is, még sokszor körülírásokkal is. Lehet, hogy a tanuló ily módon elsajátítja a szóburkot, de legtöbbször csakis azt s hamarosan el is felejt. Semmit sem szabad végezni, a mit maga a tanuló végezhet. Igaz, hogy ez a módszer, különösen népebb osztályban nagyon veszélyes a tanítóra nézve és lászólag kevesebbet lehet vele elérni, mint amúgy, mégis mennyivel többet ér az így szerzett kevés ösmeret a rákényszerített s főleg szavakból álló ismerettömegnél! Hiszem egyébiránt, hogy a szerző maga nem úgy tanítana a valóságban és csak rövidség kedvéért írta meg így, hogy a tanítónak megkönnyítse a munkát, de egy-két leckét mégis kidolgozhatott volna teljesebben. Szintúgy bővebben alkalmazhatta volna az összehasonlítás, ok- és okozati összefüggés elvét, és azt, hogy: keveset, de jól.

Hogy mindezen hiányok mellett is sok jó oldala és részlete van a dolgozatnak s azért — különösen mint kritikával használt vezérkönyv — igen hasznavehető s a szerző nem végzett felesleges munkát, arról meggyőződhetik mindenki, a ki magát a könyvet lapozgatja.

MELCZER GUSZTÁV

VEGYESEK.

— **Továbbképző tanfolyam** a felsőbb leányiskolánál. A budapesti IV. ker. m. kir. állami felsőbb leányiskolánál e tanévben továbbképző tanfolyam nyílt meg, melyet a vallás- és közoktatási miniszter úr egyelőre ideiglenes szervezettel léptetett életbe. A két évből álló tanfolyamok célja oly nőknek, a kik a felsőbb leányiskola hat osztályát elvégezvén, általános műveltségük bővítése és mélyítése végett még egy-két évet tanulással akarnak eltölteni, az erre való alkalmat megadni. Rendes

hallgatók tandíja 60 frt, rendkívülieké minden heti előadási óra után 6 frt évi díj. A tanítást részben a felsőbb leányiskola rendes tanárai, részint más megbízott tanárok végzik. Kötelező tárgyak: 1. *Magyar irodalom*, főtekintettel a prózai és költői irodalom bővebb megismertetésére. 2. *Német irodalom*, az irodalom ismertetése, megfelelő olvasmányokkal. 3. *Francia irodalom*, a kiválóbb remekek olvasása és fejtegetése. 4. *Ókori klasszikus irodalom*. A görög és római irodalom ismertetése és kiváló remekeinek fordításban való olvasása és magyarázata. 5. *Aesztetika és művészettan*. 6. *Történelem és földrajz*. 7. *Természettudományok*: állat- és növényphysiologia, physikai földrajz; háztartásvegytana; csillagászat. 8. *Jogi ismeretek*. — *Facultatív tárgyak*: angol nyelv és irodalom, rajz, ének. Heti órák száma 18.

— **Németország iskolái.** A «Statistisches Jahrbuch der höheren Schulen Deutschlands, Luxemburgs und der Schweiz» 13. évfolyama szerint a német birodalomban összesen 428 gymnasium van. Ebből esik Poroszországra 270, Bajorországra 67, Szászországra 17, Württembergre 16, Badenre 14, Hessenre 8, Mecklenburg-Schwerinre 7, Braunschweigra 6, Oldenburgra 5, Anhaltra 4 és a kisebb államokra 3—1 gymnasium. Elszász-Lothringiának 17 van. Progymnasium van 57. A reálgymnasiumok száma 132; ebből Poroszországra 31, Szászországra 10, Mecklenburg-Schwerinre 6, Bajorországra 5, Hessenre 4 esik. Elszász-Lothringiában és 9 kis államban ez az iskola nem teljesen hiányzik; némelyekben csak 1 vagy 2 reálgymnasium van. Württembergnek és Badennek csak 2—2 ily intézete van. Főreáliskola összesen 14 van, ebből 9 Poroszországban, 3 Württembergben, 1—1 Braunschweigban és Oldenburgban. Van továbbá 112 reálprogymnasium, ebből 89 Poroszországban; reáliskola az egész birodalomban 64 van, felsőbb polgári iskola 107. Azonkívül van még 91 más felsőbb, részint nyilvános, részint magán-intézet, úgy hogy az összes jogosított intézetek száma 1006-ra rúg. E szerint 1891/2-höz képest öt felsőbb intézettel, köztük egy gymnasiummal gyarapodott a létszám. Württembergben, Badenben, Bajorországban Hessenben és a birodalmi tartományokban minden magasabb intézet állami, nem úgy, mint Északi Németországban. Poroszországban csak a gymnasiumok többsége királyi és a városiak közül évről-évre átvesz a kormány egyenahányat. (Ztschr. f. d. Realschulwesen.)

— **Utazási ösztöndíjak Poroszországban.** Az újabb idegen nyelvek praktikus elsajátíthatása céljából a porosz budgetbe 1891/2 április 1-jével hat 1000—1000 márkából álló utazási ösztöndíjat vettek föl, melyekben első sorban alkalmazásban levő tanárok, másodsorban oly jelöltek részesülhetnek, kik a seminariumi és próbaévet már eltöltötték. Az ösztöndíjat élvezők részletes utasítást kapnak Francia- vagy Angolországban való tartózkodásuk felhasználására.